



SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI

TÂLCUIRE LA PSALMI

Traducere din limba greacă veche și note de

Pr. DUMITRU STĂNILOAE

Ediție îngrijită de

DRAGOȘ MÎRȘANU

Carte tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2021

A celui între Sfinți, Părintelui nostru Chiril, episcopul Alexandriei, *Tâlcuire la Psalmi*

Cuvânt înainte

Sfintele cuvinte și dumnezeieștile învățături aduc folos de mare laudă celor ce le grăiesc. „Că mai bună este înțelepciunea decât pietrele de mare preț. Nimic din cele cinstite nu e de înălțimea ei” (Pilde 3, 14). Dar socotesc că cel ce le iubește trebuie să se ostenească cu multă râvnă în preocuparea aducătoare de folos cu ele, știind că aceasta e mai bună decât orice osteneală și lenevie. Căci nu ajung la isprăvile cele mari cei obișnuiți cu lenevia, ci cei ce voiesc să asude pentru ele. De aceea, m-am hotărât și eu să spun, după putere, puține lucruri despre Cartea Psalmilor. Căci mult se cântă ei în Biserica Domnului la auzul poporului. Fiindcă prorocii din jurul lui Iisus pot fi arătați că sunt rânduiți de David ca proroci și conducători și învățători ai popoarelor, spre a-L lauda pe Domnul și a-I mărturisi Lui.

Acestea fie spuse în prezent de noi. Iar despre celelalte aflate, mă gândesc despre diapsalm, voi grăi condus de harul Domnului și ajutat de puterile Lui. Dar și despre cele spuse înainte voi vorbi mai pe larg în cele următoare, cu harul Domnului.

Prolog la Psalmi*

[Sfintele cuvinte și adunarea dumnezeieștilor învățături procură vestit folos celor ce le spun pe acestea, căci *Mai bună este înțelepciunea decât pietrele prețioase și nici un lucru de preț nu este vrednic de ea* (Pilde 8, 11). Dar eu cred că cel ce iubește lucrurile vrednice de toată admirația trebuie să fie mai presus de orice lenevire și orice ușurătate și să se ostenească cu și mai multă râvnă în lucruri atât de folositoare. Căci cele mai deosebite dintre isprăvi sunt ușor de cucerit nu de cei ce obișnuiesc să cadă în trândăvie, ci de cei ce vor să verse sudori pentru ele. De aceea, și eu sunt stârnit să nu preocupesc nici un efort din cele după putere și să explic cartea Psalmilor, căci foarte mult am admirat-o. Căci deja unii dinaintea mea au scris despre ea, dar nici un efort drag lui Dumnezeu nu rămâne [nerăsplătit] și nouă ne este pusă înaintea scrierea.

Orice Scriptură insuflată de Dumnezeu este și folositoare, se îndreaptă spre ceea ce Îi place lui Dumnezeu și lucrează cunoștința exactă a vieții celei alese [în Dumnezeu]. Dar, în mod special, și numai scrierea melodiei te îmbată de istorisirile cu privire la Hristos Mântuitorul nostru, al tuturor, și proclamă subtil și cu acuratețe taina Întrupării, fără să lase deoparte nimic din totalitatea evenimentelor. Căci toate sunt istorisite limpede, atât învățăturile Mântuitorului, cât și înseși minunile dumnezeiești și, pe lângă acestea, nebuniile iudeilor dezlănțuite împotriva Lui, Crucea și cele de la Cruce, ocările, batjocura, pogorârea la iad, izbăvirea duhurilor celor de jos, Învierea din morți, suirea

* Textul Prologului, absent din ediția tipărită în *Patrologia Graeca* după care a tradus părintele Dumitru Stăniloae, a fost editat de G. Mercati în *Osservazioni a Proemi del Salterio di Origene, Ippolito, Eusebio, Cirillo Alessandrino e altri, con frammenti inediti*, Studi e Testi 142, Città del Vaticano, 1948, pp. 140-144 și tradus pentru volumul de față de Monahia Parascheva Enache (n. ed.).

la ceruri, apostazia celor din Israel, nenorocirile, cucerirea Ierusalimului, întoarcerea care a avut loc la tot neamul, rămășița cea mântuită [din Israel], propovăduirea Sfinților Apostoli, ierurgia duhovnicească, chemarea neamurilor, întoarcerea lui Israel prin credință care va urma după aceea, cinstirile care vor fi la sfârșit sfinților, cetatea cea de sus, suirea la nestricăciune a trupurilor celor de pe pământ. Pe scurt, tot ceea ce este de folos și contribuie la mântuirea cititorilor, căci acesta este scopul acestei scrieri, să explice în mod clar și neînșelat, ca de la Duhul Sfânt.

Dar trebuie știut că, proroc fiind cuviosul David și știind că Dumnezeu i S-a jurat lui cu jurământ că din rodul pântecelui lui va pune pe tronul său, precum este scris, stăruie asupra povestirilor privitoare la Hristos. De aceea, cred că a trecut și la nevoia de a compune cântări și melodii ale slavoslaviei. Și nu a făcut lucrul în dezacord cu Legea. A adăugat, pe lângă altele și aceasta, și a legiuit un mod pentru fiecare jertfă, dar amintește și de jertfa laudei, pe care o numește și mântuitoare, căci este scris că: *Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema* (Ps. 115, 4). Dar a spus Dumnezeu astfel către hierofantul Moise: *Iată legea privitoare la jertfa de mântuire pe care o vor aduce Domnului: dacă se va aduce ca jertfă de mulțumire și se vor aduce ca jertfă de mulțumire pâini din floarea făinii frământate cu untdelemn și turte nedospite unse cu untdelemn și floarea făinii frământată cu untdelemn* (Lev. 2, 4). Pe lângă pâinile dospite, va aduce darurile lui, adăugate la jertfa de mulțumire, jertfa de mântuire, deși poruncise clar, în alte locuri, că nu trebuie adus lui Dumnezeu ceea ce este dospit. Căci a zis așa că: *Nimic dospit și nimic cu miere nu veți aduce ca prinos Domnului, le veți aduce pe acestea ca dar din pârga lor, dar pe jertfelnic nu se vor înălța spre miros de bună mireasmă Domnului* (Lev. 2, 11-12). Apoi cum de săvârșește jertfă de mulțumire și jertfă de mântuire cu pâini dospite? Aceasta are o rațiune tainică. Căci Legea proclamă că cei ce au crezut din Israel împreună cu cei din neamuri vor aduce lui Dumnezeu jertfele cele de mulțumire.

Așadar lucrul avea un temei în Lege, mă refer la faptul de a fi slăvit Dumnezeu la toate în Sfântul Templu. Dar erau rânduite la aceasta coruri și conducători de cor, cântăreți și ieropsalți din fiii lui Levi care aduceau laude către Dumnezeu dimineața și seara, când se jertfeau miei și se tămâia cu tămâie fină și amestecată, căci este scris la Ieșire așa: *Și acestea sunt cele ce vei face: pe jertfelnici să aduci doi miei fără meteahnă de un an în fiecare zi, neîncetat, prinos necurmat, un miel să-l aduci dimineața și al doilea miel să-l aduci seara* (Ieș. 29, 38-39). Despre tămâie zice așa: *Să faci un altar al tămâierii din lemne care nu putrezesc* (Ieș. 30, 1). La acestea adaugă: *Și va așeza pe el tămâie fină dis-de-dimineată când pregătește candelile. Iar seara va tămâia pe el cu tămâiere necurmată, pururea, înaintea Domnului în neamurile lor* (Ieș. 30, 7-8). Și jertfa mieilor ar semnifica faptul că Hristos S-a jertfit pentru noi și S-a adus spre miros de bună mireasmă lui Dumnezeu și Tatălui. Dar și aducerea tămâii fine și amestecate negreșit aceasta ar arăta că jertfa este neîncetată și necurmată. Căci Emanuel cel înțelegător pururea este binemirositor, fiind mireasma cunoștinței lui Dumnezeu și Tatălui, arătând plin de această mireasmă cortul Lui cel sfânt, adică Biserica.

Am văzut, așadar, săvârșindu-se jertfa mieilor în chip potrivit cu toate celelalte jertfe, fiecare după felul ei. Căci este scris astfel în cea dintâi dintre Paralipomene: *Și leviții erau ducând cortul și toate vasele lui pentru slujba lui, fiindcă în cele din urmă cuvinte ale lui David, fiii lui Levi au fost numărați de la douăzeci de ani în sus, fiindcă i-a încredințat pe ei în mâna lui Aaron să slujească în casa Domnului la curți, și în încăperi, și la curățirile tuturor celor sfinte, și la lucrurile slujirii în casa lui Dumnezeu, și la pâinile punerii înainte, la floarea făinii de jertfă, și la turtele cele nedospite, cele de copt, de frământat și pentru toată măsura. Și să stea dimineața să laude și să se mărturisească Domnului și tot așa și seara. Și la toate arderile de tot aduse Domnului în sâmbete și la lunile noi și la sărbători după numărul lor, după rânduiala pusă lor, neîncetat, Domnului* (I Par. 23, 26-31). Dar că erau aleși unii dintre cei din sângele lui Levi la cântări, ne încredințează iarăși Sfânta Scriptură, căci are așa la Paralipomene: *Și a pus David regele și căpeteniile oștirii pentru*

slujbe pe fiii lui Asaf, ai lui Heman și ai lui Iedutun care cântau din harfe, alăute și chimvale (I Par. 25, 1). Dar cântau, cred, cei despre care am vorbit după ritmul practicat potrivit cu obiceiul poporului evreu, când psalmii erau alcătuiți de aceștia, dar se spune că pe unii dintre ei i-a compus și i-a cântat prin el însuși Cuviosul David, templul care a cuprins ceea ce este dumnezeiesc, iar pe alții iarăși i-au alcătuit psalți care erau preoți și sfinți și aveau duhul harului prorocesc. Căci prin acest har în mod limpede au fost scriși și unii ai lui David, alții lui David, fiindcă cei care i-au scris, poate, i-au dedicat fericitului David, ca fiind cel dintâi care i-a născocit și cel dintâi care i-a psalmodiat sau și pentru că (ceea ce, cum cred, pare mai convenit a înțelege) refereau înțelesul cântării la Hristos, căci El era numit în sfintele scrieri și David, din pricina faptului că era din sângele fericitului David după trup și este scris despre fiii lui Israel că în vremurile din urmă se vor pocăi și aceștia și vor fi chemați prin credință la cunoașterea lui Hristos. *Și după acestea, zice, se vor întoarce fiii lui Israel și-L vor căuta pe Domnul Dumnezeu lor și pe David, regele lor* (Ier. 30, 9).

Trebuie știut că unii dintre Psalmi, cum deja am spus îndeajuns, vorbesc în mod clar și limpede despre Taina lui Hristos, Mântuitorul nostru, al tuturor, alții au puterea reprezentării, căci unul se referă, poate, la lucrurile bune pe care le-a pătimit, aducând mulțumire și împlinind jertfa de laudă, altul, pătimind prigoane pentru dreapta credință, și necazuri, și răbdând ispite, tânjește după ajutorul de sus. Altul, îmbărbătându-se și biruind, se arată mai puternic decât puterea celor ce-i stau împotriva. Altul, întărindu-se împotriva furtunilor păcatului și viforelor patimilor, cere milă de la Cel ce poate să mântuiască. Dar sunt unii care conțin explicarea și învățătura viețuirii celei mai legiuite și blânde și cum să trăiască cineva în chip strălucit, și fac și pomenire de lucrurile cele mai de demult care s-au făcut spre slava lui Dumnezeu. Dar toate acestea lucrează cel mai deplin folos posibil și îi arată lucrători spre tot lucrul bun pe cei ce, cu ochiul precis al minții, vor să caute calea petrecerii celei curate. Prin urmare, începe primul psalm și zice.]

Psalmul 1

Și toate câte va face vor spori (v. 1). Înainte de venirea Mântuitorului nu era ușor celor de pe pământ să poată birui plăcerea prostească și să se înalțe peste poftele lumești. Dar când a venit Domnul Dumnezeu, cărarea spre virtute ni s-a arătat lină și netedă și neavând nimic anevoios și aspru.

Nu se vor ridica necredincioșii la judecată (v. 5). Cei lipsiți de vină vor avea parte de îndurare, necăzând sub aceleași pedepse ca cei necredincioși. Păcătoșii vor învia și ei, dar nu vor fi în sfatul și în ceata dreptilor. Iar „sfatul dreptilor” spun că e ceata și cinstea lor. Deși vor fi, poate, învredniciți de milă sau de iertare și unii dintre cei ce au păcătuit, dar nu se vor număra în cetele sfinților. Căci altul va fi sortul sfinților: și măririle lor vor fi ridicate, harul vestit și desfătarea fără sfârșit. Căci au cules rodul bunătăților lor bărbătești și s-au îmbogățit cu răsplătirile buneii bărbății în tot binele¹. Iar tu însemnează-ți că David e cel dintâi care a învățat clar despre înviere și judecată și despre făgăduința vieții viitoare, câtă vreme Moise nu ne-a predat nimic.

[Fragment la Psalmul 1, v. 5*: Dar urmează cineva acestora, se întâmplă să fie și milostiv, încât nu va cădea în aceleași

¹ Va exista în veci o corespondență organică între treptele și formele bunătății la care s-a ridicat omul pe pământ și starea lui duhovnicească din viața viitoare. Precum nu sunt uniforme persoanele aici, așa nu vor fi nici acolo, deși vor fi toate într-o comunicare. Unii nu au avut bărbăția săvârșirii de fapte bune, dar n-au fost nici răi; sau le pare rău de neputința lor. Sunt și ei miluiți de Dumnezeu, dar rămân pe trepte spirituale conforme lipsei lor de bărbăție.

* Textul acestui fragment, absent din ediția tipărită în *Patrologia Graeca* după care a tradus părintele Dumitru Stăniloae, a fost editat de G. Mercati în *Alla ricerca dei nomi degli „altri” traduttori nelle Omilie sui Salmi di S. Giovanni Crisostomo e variazioni su alcune catene del Salterio*, Studi e Testi 158, Città del Vaticano, 1952, p. 186 și tradus pentru volumul de față de Monahia Parascheva Enache (n. ed.).

pedepse cu nelegiuirii. Prin urmare, vor învia și aceștia, totuși nu în sfatul dreptilor. Dar numește „sfatul dreptilor” rânduiala și vrednicia lor. Căci chiar dacă unii dintre păcătoși ar fi vrednici fie de milă, fie de iertare, totuși nu ar fi numărați cu cetele sfinților, căci alta este moștenirea acelora. Și înălțate sunt laudele lor, prisositor harul și nesfârșită desfătarea. Căci au cules rodul isprăvilor lor și al curajului lor spre tot lucrul bun și se îmbogățesc în răsplătirile cele de la Hristos care le zice lor: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu. Moșteniți împărăția cea gătită vouă de la întemeierea lumii” (Mt. 25, 34).]

Psalmul 2

Pentru ce s-au întărit neamurile și popoarele au cugetat deșertăciuni? (v. 1) Și aici osândește mai clar nebuniile iudeilor, îndrăzneala lor neînfrânată împotriva lui Hristos, deșertăciunea în cugetări și copilăria în gânduri, zicând: „Pentru ce s-au întărit neamurile?”. Și astfel au făcut deșarte cărțile prorocilor, neprimind pe Mântuitorul neamului omenesc.

Iar Eu sunt pus Împărat de El (v. 6). Neavând după fire nevoie de nimic, câte se spune că le-a primit, le-a primit ca să ne facem noi părtași de ele². Am fost, zice, rânduit Împărat de Dumnezeu și Tatăl ca să vestesc porunca Lui și înaintea altora, celor din Sion. Și aceasta este, socotesc, ceea ce a spus Hristos: „N-am fost trimis decât la oile pierdute ale casei lui Israel” (Mt. 15, 24). Căci, deoarece lor li se datora harul propovăduirii, lor ca celor dintâi li s-a dăruit și cuvântul vestirii făgăduinței, și îndreptarea prin credința în El.

² Nu numai Proroc și Arhiereu, ci și Împărat a fost făcut Hristos, ca om, pentru noi. Adică, pentru a ne folosi noi de aceste calități acceptate de El în mod felurit. Dar El le-a primit în gradul maxim, sau în realizarea culminantă,

Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut! (v. 7) Deci David L-a cunoscut pe Hristos și pe Cel ce are scaunul dinainte de veci al Dumnezeirii, pentru nașterea negrăită din Tatăl: „Scaunul Tău, Dumnezeule, în veacul veacului” (Ps. 44, 8). L-a știut pe El și ca pe Cel ce va primi Împărăția omenește în timp, pentru faptul mai nou al economiei (al Întrupării). Dar arată și nașterea Lui dinainte de veci, zicând: „Fiul Meu ești Tu”. Căci a fost pururea Fiu. Însă arată și nașterea după trup, adăugând: „Eu astăzi Te-am născut”, pentru că „astăzi” aparține timpului. Dar Dumnezeu I-a dăruit Lui, ca unui om, nume peste tot numele (cf. Filip. 2, 9), adică cel de Fiu³.

Cuvântul „astăzi” arată timpul prezent, în care S-a făcut trup Cel care există prin fire și e Domnul tuturor⁴. Căci Ioan a mărturisit despre El că „întru ale Sale a venit” (In 1, 2), numind

pentru că e și Fiul lui Dumnezeu. Pe de o parte, S-a smerit primindu-le, coborând la treapta noastră de oameni, pe de alta, a ridicat umanitatea noastră la nivelul de umanitate al Lui, ca Dumnezeu, iar prin aceasta pe noi la nivelul comunicării cu El, ca Persoană divină, purtătoare a firii noastre, și la nivelul de parteneri ai Lui, ca Dumnezeu purtător de fire omenească. El e cel mai înalt Proroc pentru că nu ne comunică cele ale lui Dumnezeu în mod limitat și ca primite de la altcineva, ci ca ale Sale. El ne va putea comunica în veac conținutul infinității dumnezeiești ca al Său. El are în Sine tot adevărul pentru a ni-l comunica nouă ca om. Dar aceasta e în favorul nostru. El e Arhiereul care aduce jertfa cea mai prețioasă, sau umanitatea însăși, făcută umanitate a Sa. O predă Tatălui cu dragostea infinită și de supremă înălțime a Fiului. Dar ne atrage și pe noi în acest act și în această stare, El primește ca om cea mai înaltă treaptă împărătească, umplând de slava aceasta și umanitatea noastră. Căci rămâne ca Împărat suprem, și Fratele nostru Se face împărat ca om, ca să fim și noi împărați.

³ Tatăl, ca Dumnezeu, Îl are pe Hristos Fiu din veci. Dar tot puterea Lui Îl naște ca om în timp. Însă Cel ce Se naște în timp, ca om, păstrează numele de Fiu al Tatălui, mai presus de orice nume. Numai El e Fiul Tatălui din veci. El e temelia oricărei filiații. Dacă se nasc oameni și pot avea simțire de fii, e pentru că există din veci un Fiu unic.

⁴ Cel ce există prin fire nu primește existența de la altul. Existența cuiva care nu vine de la altul e veșnică. Existența, în general, e din veci. Dar ea trebuie să aibă în sine și plenitudinea. Orice altceva care primește existența de la Cel ce există prin Sine e inferior în existență. Celui ce există prin Sine nu îi poate lipsi nici caracterul personal, care e treaptă superioară de existență. Numai ca Persoană El e Domn al tuturor și, îndeosebi, al legilor și nu supus lor, adică e liber. Dacă omul numai în calitate de persoană are o anumită libertate față de legi, putându-le folosi în mod variat, Dumnezeu numai ca Persoană supremă e Dăătorul legilor, sau Domnul lor absolut, și nu supusul lor.

ale Sale lumea. Iar ca Cel chemat la slava ce I Se cuvenea, a zis: „Eu am fost pus Împărat de către El” (v. 6), adică de Dumnezeu și Tatăl. Și a primit acestea, ca înfiat, fiind în calitatea de om, deși era prin fire Fiu, să dea firii omului, prin Sine, participarea la înfiere și să îi cheme în Împărăția cerurilor pe cei tiranizați de păcat⁵. Căci, precum am avut ca pe o moștenire de la Adam, ca de la un tată, nenorocirile neascultării, blestemului și morții trecute la tot neamul omenesc, așa, iarăși, trec la tot neamul omenesc strălucirile lui Hristos⁶. Căci le primește pe seama noastră, nu a Sa, Unul-Născut. Fiindcă El este plin (de toate) pentru că este Dumnezeu prin fire, deci nu are nevoie de nimic. Ci mai degrabă El îmbogățește cu bunătățile de sus toată zidirea.

[Fragment la Psalmul 2, v. 7*: *Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut. Cel ce singur cunoaște pe*

⁵ Păcatul ia libertatea omului. Numai binele e opera libertății lui. Fiind făcut Fiu și ca om, e chemat și ca om la libertatea de Fiu al Tatălui, și cei ce primesc prin voință comuniunea cu El, a cărei posibilitate o au în comunitatea firii omenești, se împărtășesc și ei de calitatea de fii și împărați. Comunitatea de fire omenească cu El nu dă numai decît și comuniune spirituală, pentru că firea omenească e înzestrată și cu voință.

⁶ De la Adam trec la urmași cele rele prin naștere naturală, prin intermediari. De la Hristos trec cele bune tot prin naștere, dar spirituală și în mod direct. Căci aici e necesară și voința omului la Botezul copiilor, a părinților. Și umanitatea înnoită a lui Hristos ni se comunică prin Duhul Sfânt neconținut. Totuși e necesară pentru această comunicare spirituală prin voință și comunitatea naturală a naturii. Nașterea lui Hristos presupune pe cea din Adam. Natura umană se transmite de la persoane la persoane pe multe planuri, sau pe multe trepte între două planuri: de la cel cu totul robît răului până la cel cu totul liber în bine. Și între persoanele în care există concret, e o comunicare conformă cu planul în care se află ele. În planul cel mai înalt și mai pur spiritual, sau al binelui, este Hristos, Care ne poate comunica puterea libertății Lui în bine, în modul cel mai accentuat, dacă voim și noi. Dar Hristos e în mod total în planul liber al binelui pentru că este nu numai om, ci și Dumnezeu. Între planul divin și cel uman poate exista, de asemenea, o comunicare, Dumnezeu ridicându-l pe om în planul binelui deplin dacă vrea și el.

* Textul acestui fragment, absent din ediția tipărită în *Patrologia Graeca* după care a tradus părintele Dumitru Stăniloae, a fost editat de G. Mercati în *Osservazioni a Proemi del Salterio di Origene, Ippolito, Eusebio, Cirillo Alessandrino e altri, con frammenti inediti*, Studi e Testi 142, Città del Vaticano, 1948, p. 147 și tradus pentru volumul de față de Monahia Parascheva Enache (n. ed.).

Tatăl și El este cunoscut numai de Tatăl, Înțelepciunea și Cuvântul Lui, Îngerul de mare sfat, ne lămurește nouă precis taina iconomiei celei după trup. Căci fiind Fiul prin fire și cu adevărat și strălucind din însăși firea lui Dumnezeu și Tatălui, S-a făcut trup, adică om, și a răbdat cu noi nașterea cea după trup, deși El este mai înainte de veci și subzistă pururea împreună cu Cel ce L-a născut. Totuși, chiar dacă S-a făcut trup, Îl știe Tatăl și astfel Fiul al Lui propriu, căci a zis: „Zis-a Domnul către Mine: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut”. Vezi la început mărturisirea, adică proclamarea. Dar a pus „ești” ca să arate ceea ce este mai înainte de veci. Căci nu a fost în timp, ci pururi a fost aceasta, adică Fiul. Dar a adăugat și „Eu astăzi Te-am născut” ca să arate nașterea Lui mai nouă și după trup, pe care a suferit-o de voie prin Sfânta Fecioară, căci pentru această naștere este și numită Născătoare de Dumnezeu. Fiindcă a născut nu un om simplu unit cu Dumnezeu printr-o relație din afară, ci mai degrabă pe Însuși Cuvântul cel din Dumnezeu Tatăl, Care a îmbrăcat omeneasca sărăcie și Care S-a făcut om ca noi, iar noi, mărturisind această credință, ne-am botezat și nu Îl tăgăduim pe Stăpânul Care ne-a răscumpărat pe noi cu propriul sânge. Prin urmare, când Tatăl spune că L-a născut astăzi pe Fiul, Cel ce pururea este și, din El, mai înainte de veci, fiindcă astăzi desemnează timpul prezent, adică timpul înomenirii, aceea să înțelegem că Tatăl a mărturisit Același Fiul al Său și pe Cel ce S-a făcut trup, ca și cum și-ar asuma și această a doua naștere a Lui după trup. Căci pentru faptul că S-a făcut om nu a încetat a fi prin fire Fiul al lui Dumnezeu și Tatălui, ci a rămas și așa Fiul și în vredniciile firii Lui dumnezeiești, chiar dacă, bogat fiind, a sărăcit pentru noi.]

Cere de la Mine și-Ți voi da neamurile (v. 8). Neamul cel unul, Israel, abătându-se în neascultare și pentru aceasta fiind lepădat, se dau lui Hristos toate neamurile care au crezut în El. Căci El este așteptarea neamurilor și întru El vor nădăjdui neamurile (cf. Mt. 12, 21). Și în loc de o țară a iudeilor, I-au fost făcute proprii marginile lumii.

Și-Ți voi da neamurile moștenirea Ta (v. 8). S-a pus, ca om, moștenitor al tuturor, ca să mântuiască, ca pe propria moștenire,

pe cei răpiți de puterile vrăjmașe⁷. Aceasta făcându-se, Fiul a zis către Tatăl: „pe care Mi i-ai dat Mie. Ai Tăi erau și Mie Mi i-ai dat” (In 17, 6). Iar dacă erau ai Tatălui, sunt și ai Celui ce împărățește împreună cu El după fire. El a venit în propria Sa bogăție și cu trupul⁸. De aceea a spus: „Toate ale Mele ale Tale sunt; și ale Tale, ale Mele” (In 17, 10). Deci dacă se spune că a luat și a fost pus moștenitor, se spune pentru umanitate. Căci S-a făcut om ca să vestească iertarea celor robiți, celor ce s-au despărțit de Dumnezeu (cf. Is. 61, 1; Lc. 4, 19). Dar a rămas nu mai puțin Dumnezeu, deși S-a sărăcit întrucât S-a făcut om. De aceea și Pavel a spus către evrei: „Prin Care și veacurile a făcut” (Evr. 1, 2). Nu pentru că a fost lipsit de slavă sau de altceva, Fiul, Care e Cuvântul, se spune că a cerut El acestea de la Tatăl, sau că le-a primit. Ci aceasta o face în mod iconomic⁹. Primește, în mod omenesc, pentru chipul asemănător cu al nostru. Dar are

⁷ Hristos S-a pus în calitatea de Fiu al lui Dumnezeu făcut om în favoarea oamenilor, ca să-i aducă sub acoperământul iubirii Lui pe cei răpiți de vrăjmași, să-i facă împreună fii cu Sine ai Tatălui.

⁸ Din două motive oamenii pot fi puși într-o comunicare, sau într-o stare de primitivitate ai darurilor Fiului: a) pentru că sunt creați de El, și încă după chipul Lui, având capacitatea unei vieți spirituale cu virtualitatea simțirii filiale a Tatălui; b) pentru că Fiul, fiind prin aceasta într-o legătură cu ei, întărește această legătură și prin faptul că ia trupul sau umanitatea lor ca Persoană. Sau chiar puțința umanității de a fi asumată de Fiul ca Persoană a ei este dată în faptul că omul e după chipul Lui. Marea taină și valoare a omului e că Dumnezeu, deși e de altă ființă și Creator al lui, îl creează după chipul Lui înțelegător și liber, ca să poată comunica spiritual cu El, ba chiar ca Dumnezeu să-Și poată face umanitatea mediu personal de manifestare, folosindu-Se chiar și de trupul ei, precum omul poate manifesta prin trup spiritul său. Dumnezeu n-a creat pe om străin de El. Omul creat de Dumnezeu e ca o existență cvasinăscută de El. În aceasta stă „după chipul dumnezeiesc” (într-o conformitate cu Fiul, Care e chipul Tatălui). Omul e un fiu creat al lui Dumnezeu. Aceasta îl deosebește, dar îl și apropie de Fiul Unul-Născut. Ca atare, nu e din veci, dar primește toate ale Fiului, însă nu prin naștere din Tatăl, ci prin comunicare cu Fiul. Nu e din veci, dar e pentru veci. Căci Dumnezeu nu-Și renegă chipul. Pe o înfiripare din nimic, Dumnezeu pune pecetea de fiu, sau pecetea Fiului Său. Dumnezeu are și această putere. Chiar pe ce înfiriează din nimic pune pecetea Sa, ține în veci cu puterea Sa.

⁹ Le-a cerut pe seama umanității asumate, ca să ni le comunice și nouă. Fiul e ca un Frate mai puternic Care, în relația cu frații săi mai slabi, trăiește și slăbiciunea lor, dar rămâne și în tăria Lui. Fratele puternic, deși nu are El nevoie

plinătatea, ca Dumnezeu. Și apoi cere și primește de la Tatăl, pentru noi, cele ce le are prin fire ca Dumnezeu. A primit fiindcă a luat trup care are nevoie să fie slăvit și acesta nu s-a făcut al altcuiva, ci al Lui. Deci, pe drept cuvânt Și le face proprii pe cele ce se săvârșesc în El și în legătură cu El; și întrucât ca om nu le are, primește de la Tatăl cele ce le are prin fire ca Dumnezeu¹⁰.

Și stăpânirea Ta, marginile pământului (v. 8). Aceasta arată că aici cuvântul nu se referă la Zorobabel, cum zic iudeii. Căci ce a luat acela sau ce stăpânire a luat peste marginile pământului? Ci se referă la Domnul, Care a adus toată lumea sub stăpânirea Lui.

Ca pe vasul olarului le vei zdrobi (v. 9). Până când aveau nevoie de refacerii, auzeau: „Oare nu vă voi putea reface pe voi, ca olarul, casă a lui Israel?” (Ier. 18, 4). Dar când vasele au căzut în starea cea mai rea, le amenință o zdrobire de neîndreptat. Iar Hristos paște neamurile cu Crucea ca și cu un toiag și cu puterea nebiruită și puternică a Împărăției Sale¹¹. Căci toiagul (sceptrul) e și simbolul Împărăției. „Toiag al dreptății e toiagul împărățirii Tale.” (Ps. 44, 8). Și le va zdrobi pe acestea, nu ca să le piardă și să le nimicească, ci ca să le refacă. Acesta e scopul olarului care-și zdrobește vasele sale când nu se păstrează întregi și nici nu s-au întâlnit cu focul.

de ajutorul Stăpânului, la Care are trecere, ia chipul fraților slabi, și-I cere Tatălui, ca pentru Sine, darurile pe care vrea să le împartă acelora. Ca om, Hristos atrage dragostea Tatălui, pe care o îndreaptă spre cei cu care S-a făcut Frate.

¹⁰ Argumentul că trupul e al Persoanei Cuvântului îl folosește și Leonțiu de Bizanț împotriva nestorienilor, care considerau trupul propriu al sufletului și nu al Cuvântului. Tot ce ține de Persoană e al Persoanei și se referă la ea. În Hristos e unica Persoană a Fiului lui Dumnezeu, Care Își face proprii și toate ale firii omenești, deci și nevoile ei. Cerând de la Tatăl cele necesare omului, Fiul le cere ca pentru Sine. E marea taină a unității persoanei în toate cele ce țin de ea: spirituale și materiale.

¹¹ Crucea lui Hristos e toiag de fier neslăbit, care e și tăria Lui, și devine și tăria celor pe care îi paște, ducându-i la verdeața netrecătoare și substanțială a vieții veșnice. În Jertfa lui Hristos e puterea Lui și a celor ce cred în El. Crucea lui Hristos îi unește pe oameni în Împărăția Lui, căci în ea e forța smereniei și a autodăruirii reciproce.

Luați învățătură (v. 12). „Luați învățătură” trebuie legat cu „degrabă”, care se spune îndată după aceea. Luați învățătură degrabă, încă fiind în viața aceasta, ca nu cumva să Se mânie Domnul și să vă înstrăineze pe voi de bucuria dreptilor. Voind să dobândim îndată învățătura Domnului, în mod potrivit s-a folosit de cuvântul „luați”.

Psalmul 3

Doamne, cât s-au înmulțit (v. 1). Spune: „Cât s-au înmulțit”, în loc de „foarte”. Căci e înspăimântat văzând pe cei ce pun la cale uneltiri împotriva lui. Și se teme ca om, dar nu e biruit de lovitori. Ci având inima întărită de Dumnezeu, așteaptă să îi biruiască pe uneltitori. Pe David îl necăjeau cei două sute de bărbați, alăturați din Ierusalim lui Abesalom, pentru că se înmulțeau, adăugându-se lor și Ahitofel și Tacov și o ceată puternică și popor mult cu ei. Toți aceștia îl necăjeau pe David, împreună cu Semel, care îl blestema pe David, ce ieșise după ei.

Doamne, sprijinitorul meu ești (v. 3). După ce David a descris mai înainte strâmtorarea și teama pricinuită lui de dușmani, acum deosebește cântarea de diapsalm, și încrezându-se în taina ei răsunătoare, rostește acest cuvânt mântuitor: „Iar Tu, Doamne, ajutorul meu ești” (cf. Ps. 69, 7). Aceia, zice, mișcă armele și nădăduiesc să mă biruiască, crezând că am fost golit de harul Tău. Dar eu Îl cunosc pe Mântuitorul și Eliberatorul meu. Nu-mi pun nădejdea în arc și nu sabia mea mă va mântui. Ci zidul de nedoborât și mulțimea purtătoare de sulite nedoborâtă e bunăvoința Ta, o, Stăpâne, și ajutorul de la Tine. Nu mă voi teme de nimeni. Căci bunătatea Ta îmi dăruiește slavă și ridică capul meu, adică îl acoperă de cinstire și îl arată mai presus de dușmani. Sau poate „cap” numește stăpânirea sa, care, umilită pentru scurt timp, iarăși a recăpătat-o înălțată.

Dar poate spune și Mântuitorul către Tatăl, ca om: „Tu ești Sprijinitorul Meu și nu vei lăsa sufletul Meu în iad: Tu ești și slava Mea”. Iar Acela spune: „Și L-am preamărit și iarăși Îl voi preamări” (In 12, 28). Iar Fiul spune: „Ai înălțat capul Meu, dumnezeirea Mea, adică ai făcut-o arătată prin semne dumnezeiești”. Căci minunile în legătură cu crucea sunt o dovadă cu adevărat clară a Unuia-Născut¹².

Dar Dumnezeu înalță și capul nostru, sau mintea și partea conducătoare a noastră, când, privind în sus, ne ridicăm peste tot ce e trupesc.

Cu glasul meu către Domnul am strigat (v. 4). Descriindu-și prorocul pătimirile sale și cum a răbdător cu bărbăție cele ce i s-au

¹² A învia după răstignirea pe cruce e o minune care arată, cu adevărat, dumnezeirea lui Hristos. Dar Învierea n-a fost un act la care și-a adus contribuția și firea omenească, unită cu cea dumnezeiască. Aceasta este numai pentru că unirea cu cea dumnezeiască i-a făcut firii omenești roditor efortul de-a fi fără de păcat. De aceea zicem la Sfânta Liturghie: „Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului, Domnului Iisus, Unuia fără de păcat”. Ridicarea deasupra păcatului este ridicarea la libertatea cea mai puternică, prin participarea la libertatea lui Dumnezeu. Libertatea supremă nu se oprește nici în fața nimicului, e tăria în existență, care nu slăbește alunecând spre nimic sau spre moarte. Prin libertatea Lui, Dumnezeu nu e amenințat de moarte și poate crea și din nimic. Berdiaev și-a însușit ideea lui Iakob Bohme despre libertatea ca apărută ea însăși din nimic. Dar libertatea e legată de eu (și în primul rând de Eul divin), având în Sine libertatea care nu e slăbită de nimic. Libertatea omului poate fi slăbită de apropierea nimicului, ca împuținare a existenței, pentru că existența lui e mărginită. El poate înainta spre infinit, dar și spre nimic. Poate încuviința prin libertate nimicul, fără să cadă cu totul în nimic, fiind menținut în existență de Dumnezeu. Dar unit cu Dumnezeu ajunge la o libertate care nu-l lasă slăbit de moarte, de nimic, până la capăt. Caracterul creat al omului se vede și din unirea în el a unei maxime complexități cu o maximă fragilitate (de exemplu, trupul feminin, atât de fragil și atât de complex și de minunat, că naște viață nouă). Omul nu poate adăuga nici cea mai infimă parte la el. Dar îl poate distruge el, ca și natura. Nu omul a creat această complexitate plină de sens. Nu natura oarbă e ultima cauză a acestei raționalități. În acest caz, ar trebui să aibă în ea conștiință măcar virtual și să n-o poată distruge. Dar o conștiință virtuală e un nonsens. Natura nu poate conduce spre o conștiință actuală. Lucrarea e inversă. Conștiința actuală poate crea realități cu o conștiință virtuală în ele, care să se dezvolte în conștiința actuală. Când vedem această complexitate minunată, fragilă, deci nu prin ea, suntem mânași să zicem:

întâmplat, ne lasă nouă prin pilda lui o pildă foarte lămurită a răbdării și ne învață că în necazuri nu trebuie să alergăm la altcineva decât la Dumnezeu; și că rodul acestei alergări la El este ascultarea de care ne bucurăm. Acum își întoarce fața către noi și arată cum, rugându-se, a fost ascultat. Și zice: *Cu glasul meu către Domnul am strigat și m-a ascultat din muntele cel sfânt al Lui* (v. 4).

Eu m-am culcat și am adormit (v. 5). „Somn” numește aici pe cel al minții, prin care a și căzut în păcat. Mărturisește păcatul și vede în el greșeala somnului venit peste minte. Căci e o faptă și o strădanie a minții care veghează ocolirea răului și silința de a se depărta de pornirea de-a nedreptăți (de-a fi nedrept). Dimpotrivă, e propriu minții sforăitoare și bolnave să fie nepăsătoare, să fie biruită de patimi trupești. De aceea își amintește de păcat și înalță cântare de mulțumire lui Dumnezeu, zicând: „Am adormit din nepăsare în păcat, împreunându-mă cu Verșabe [Batșeba] și omorându-l pe Urie” (cf. II Rg. 11, 1 etc.). Și nu m-aș fi trezit prin pocăință dacă nu m-ar fi ajutat Domnul. Acestea sunt cuvintele celui ce-și mărturisește clar slăbiciunea minții omenești și Îl încununează cu laude pe Dumnezeu, Care pururea mântuiește și ajută și sfărâmă cursele diavolului și-i scoate din ea pe cei prinși. Dar îi zice și lui Abesalom cel răzvrătit: „Eu m-am lenevit și am adormit; dar acum m-am sculat și știu că Domnul mă va sprijini pe mine, cel prins în nedreptate. Voi scutura de la mine și somnul cel din moleșală, pe care mi l-a adus noaptea

„Mari și minunate sunt lucrările Tale, Doamne, pe toate într-o înțelepciune le-ai făcut. Și nici un cuvânt nu este vrednic (capabil) de lauda minunilor Tale”. Într-adevăr, în făptura umană se îmbină nimicul fragilității cu atotputernicia și înțelepciunea de necuprins ale lui Dumnezeu. Identitatea tăriei existenței cu tăria libertății se arată în faptul că omul slăbește în existență când se face rob păcatului. Iar aceasta arată că păcatul însuși e o lunecare spre nimic. Dimpotrivă, în iubirea generoasă, neegoistă, nepăcătoasă, libertatea se întărește împreună cu existența. Sunt rob și celui ce-l iubesc, dar rob în deplină libertate, spre deosebire de robul păcatului, cu libertatea slăbită. Mai ales în iubirea de Dumnezeu sunt întărit în libertate și, prin aceasta, în existență. Omul poate oscila în gradul libertății pentru că oscilează în gradul existenței. Dumnezeu e liber în gradul suprem pentru că e existent în gradul suprem. Deci, existența supremă e o existență liberă, nu e esență supusă legilor.

nenorocită. Și mă voi scula la vioiciune, văzând ca pe o zi albă starea luminoasă a lucrurilor. Căci așteptarea ajutorului lui Dumnezeu nu mă lasă să adorm și să cad”.

Nu mă voi teme de mii de popoare (v. 6). „Deoarece”, zice, „Domnul m-a ajutat, m-am trezit și astfel m-am îmbogățit cu un cuget tineresc, încât nu mă mai tem în nici un fel, chiar dacă mă vor înconjura mii de popoare împreună cu Abesalom”. Bună e, deci, credința sfinților. Căci nu s-a temut de mulțimea dușmanilor nenumărați, adunată împotriva lor, odată ce Dumnezeu îi apără. Fiindcă ajunge să fie El singur, ca să împrăstie aceste mii. Nu S-a temut nici Domnul de iudeii și păgânii ce-L înconjura în vremea Pătimirii. De aceea a refuzat și ajutorul îngerilor.

Scoală, Doamne; mântuiește-mă, Dumnezeul meu (v. 7). Tăcerea este un lucru nu nepăgubitor celor în necazuri. Căci e folositor și mântuitor a zice: „Scoală, Doamne; mântuiește-mă, Dumnezeul meu”. Dar aceasta nu e potrivită tuturor. Căci cei ce disprețuiesc voile dumnezeiești și dau frâu liber tuturor plăcerilor, cum sau de unde ar avea această îndrăzneală? Dar cei ce își supun ușor grumazul de condus legilor lui Dumnezeu au multă îndrăzneală către El. Ei pot spune în mod cuvenit: „Scoală, mântuiește-mă pe mine, slujitorul Tău cel sincer”. Și David numește pe Domnul Dumnezeul Său, ca cel ce face voia Lui. Și zice: „Mântuiește-mă, Dumnezeul meu”, făcându-și cu multă simțire propriu pe Dumnezeul tuturor și rugându-L să Se scoale în ajutorul său. Și rugăciunea lui e pe măsura blândeții lui. Căci n-a spus: „Pierde-i pe dușmanii mei”, ci: „Mântuiește-mă”. Numai aceasta o cer, ca să fiu mântuit eu, nu ca să piară dușmanii mei. Poate și ca proroc – știind că sufletul său, reținut în iad, va fi eliberat de acolo de Hristos, Care va învia din morți – prezice viitorul și se roagă Domnului să-Și grăbească Învierea, ca prin aceasta să se împărtășească și el de mântuire¹³.

¹³ Hristos va scoate sufletele dreptilor când va coborî El Însuși la iad, pentru că, înviind El din morți, sufletul Lui va avea puterea să iasă din iad. El Însuși Își va da această putere și o va da și celor ce L-au așteptat, întrucât atunci se vor putea alipi de sufletul lui Hristos, venit aproape de ei, plin de puterea dumnezeiască. David se roagă să vină cât mai curând timpul Învierii lui Hristos, ca sufletul său să nu rămână mult în iad: „Învie, Doamne, mântuiește-mă”.

Uneori e în obiceiul Scripturii să spună că Dumnezeu doarme când are îndelungă-răbdare. De pildă, ea zice: „Pentru ce dormi, Doamne?” (Ps. 43, 25). Dar ea spune, iarăși, că Se scoală când pedepsește și cercetează. Deci, aici zice: „Scoală, Doamne”, adică lasă multa îndelungă-răbdare și ridică-Te în ajutorul meu.

Iar când Mântuitorul a fost predat pentru noi, Tatăl, răbdând aceasta, oarecum dormea. De aceea a zis către El: „Mântuiește-Mă pe Mine de ceasul acesta” (In 12, 27)¹⁴.

Același lucru îl putem spune și noi în încercări. Dar observă că, atunci când noi veghem, și Dumnezeu Se scoală spre mântuirea noastră.

Deci, și David însuși a lepădat mai întâi somnul moleșelii, apoi L-a rugat și pe Dumnezeu să Se scoale în ajutorul lui.

Că Tu ai bătut pe toți cei ce mă vrăjmășesc în deșert (v. 7). Privește precizia cuvântului. Căci nu a spus simplu: pe cei ce mă dușmănesc, ci pe cei ce fac aceasta în deșert, adică fără pricină și de prisos și fără nici o vină a lui David. Și dușmănește cineva în deșert când nu o face din vreo răzbunare, nici nu pătimește ceva din cele ce obișnuiesc să-l supere sau să-l mânie. Și dușmănie în deșert are cineva când nu are nici un motiv de dușmănie și de ură. Așa sunt dușmăniți toți cei prigoniți pentru viața lor binecredincioasă. Către aceștia zice Mântuitorul: „Fericiți veți fi când vă vor osândi pe voi și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea” (cf. Mt. 5, 12) etc. David a avut pe mulți care îl dușmăneau în deșert: pe Saul și pe Abesalom și pe cei împreună cu ei. Și el, arătând multă blândețe față de ei, aceștia îi erau dușmani în deșert.

Dinții păcătoșilor i-ai zdrobit (v. 7). A spus „dinții păcătoșilor i-ai zdrobit” ca pe ai fiarelor sălbatice. Căci cei iubitori de păcat sunt ca niște ucigași și scrâșnesc din dinți împotriva buneii

¹⁴ În acest sens strigă Iisus și pe cruce: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (Mt. 27, 48). Tatăl Îl lasă să sufere pentru ca Fiul să arate că S-a făcut, cu adevărat, Om pătimitor, până la capăt, pentru noi, din iubirea Lui și a Tatălui față de noi.

faima a sfinților. Și e obiceiul Scripturii de Dumnezeu insuflate să-i asemene cu fiarele pe cei ce cugetă să atace sălbatic pe vreunii. Deci, a spus: „Le-ai zdrobit dinții”, în loc de „I-ai golit de toată puterea”, asemănându-i pe aceia cu fiarele, care, atunci când sunt lipsite de dinți, sunt ușor de disprețuit și ușor de biruit.

Dar va spune și Mântuitorul către Tatăl: „Tu L-ai bătut pe Irod, ucigașul de prunci, care M-a dușmănit în deșert. Îi vei bate și pe iudei, predându-i romanilor. Și le vei zdrobi dinții lor, pentru că au zis: «Nu avem împărat» (In 19, 15), și: «Sângele Lui asupra noastră»”. Vor fi bătuți de Domnul și demonii, pentru că, nefiind nedreptățiți întru nimic de noi, uneltesc în deșert împotriva noastră, pentru răutatea lor. Și vor fi zdrobiți dinții lor spirituali, adică patimile, prin care îi mănâncă pe cei mai simpli. „Căci Tu, zice, ai zdrobit capetele balaurilor (crocodililor) cuibăriți în ape” (Ps. 73, 14). Tu, Cel ce ai supus „marele chit” prin Înviere, Cel care ai luat puterea iadului, ai călcat moartea și ai oprit lucrarea diavolului. Ține seama că aceia care mă vatămă nedreptățindu-mă vor fi călcați de Dumnezeu, iar cei nedreptățiți se folosesc pentru că se mântuiesc.

A Domnului este mântuirea, și peste poporul Tău, binecuvântarea Ta (v. 8). E un lucru sfânt a se ruga cineva să primească și alții ceea ce voiește să primească el. Căci nu cere să se împărtășească numai el de bunătățile date de Dumnezeu, ci voiește să se împărtășească de ele, îndeobște, toți cei ce-L iubesc pe Dumnezeu. Și să nu te miri că intenția aceasta e proprie sfinților, de vreme ce ei și suferă cu cei ce pătimesc, și plâng cu cei ce plâng și-și fac proprie mânia lui Dumnezeu, pe care sunt datori să o suporte păcătoșii. Poate că aici David se îndreaptă și spre Dumnezeu, spunând: de la Tine, Doamne și Tată, să fie trimis Mântuitorul Iisus Hristos spre mântuirea firii omenești, și binecuvântarea Sfântului Duh peste poporul Tău, pe care binecuvântează-l cu toată binecuvântarea duhovnicească. Căci, în Hristos Iisus se vor binecuvânta toate neamurile, iar iudeii vor fi scoși afară. Hristos zice și El că mântuirea Sa, pe care a câștigat-o înviind din morți, este a Tatălui; de asemenea, Tatălui îi atribuie

binecuvântarea peste cei ce cred¹⁵. De aceea, zice: „Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți...” (Mt. 25, 34). Pe drept cuvânt, psalmul se va referi și la firea omenească, pe care au necăjit-o demonii înainte de venirea lui Hristos. Binecuvântarea le-a adus-o Hristos, Care i-a biruit pe aceia prin puterea Lui, întrupându-Se. Firea războită de demon s-a bucurat în El și de mântuire, și de binecuvântare.

Psalmul 4

Psalmul cântării lui David. Psalmul al treilea l-a alcătuit fericitul David când avea loc războiul împotriva lui Abesalom. De aceea cuprindea plângeri. Pe acesta, al patrulea, îl îndreaptă spre Dumnezeu, Dătătorul de biruință, plin de mulțumire. De aceea, alții dintre tâlcuitori dau cântării în loc de titlul „în sfârșit”, „Dătătorului de biruință”, sau „Biruitorului”. Titlul: „în sfârșit” i se dă pentru că psalmul s-a alcătuit pentru biruirea tiraniei. Iar „în imne”, pentru că David nu mai plânge, ci îl laudă pe Dumnezeu, Dătătorul de biruință. Iar „Psalm al cântării”, pentru că el cântă biruința în mod sărbătoresc.

Când Te-am chemat, m-ai auzit (v. 1). E o nebulie a îngropa în tăcere ajutorul primit. Pentru ea au fost osândiți cei nouă leproși în Evanghelii (cf. Lc. 17, 17). Deci, sau admiră binefacerea

¹⁵ În toate comentariile acestea la Psalmi, autorul vede versetele acestora referindu-se atât la persoana lui David și a oricărui om, în general, cât și la Hristos. Unitatea între Persoanele Sfintei Treimi și între Fiul și oameni e atât de strânsă, că Hristos atribuie Tatălui tot ce face El pentru oameni, sau Se situează în locul oamenilor, cerând Tatălui pentru Sine ceea ce cere pentru oameni. A suferi în locul păcătosului, peste care vine durerea înstrăinării de iubirea lui Dumnezeu, e cea mai înaltă noblețe umană. De aceea această simțire nu poate să nu fie sădită în om de Dumnezeu și să nu fie și Dumnezeu capabil de ea, împărțind rolul părăsirii celui păcătos și al suferinții pentru ea între Persoana Tatălui și a Fiului.

dumnezeiască, care nu amână multă vreme împlinirea cererilor, sau învață că nu prin tăcere, ci prin chemare a venit mântuirea. Prin aceasta se arată că e mare și folositor lucru rugăciunea neîncetată.

Dumnezeul dreptății mele (v. 1). Îl vom afla pe David, care aici se numește cu folos drept, că se mărturisește pe sine și vinovat, și păcătos. Apoi spune cum se face că același e drept și vinovat de păcate. Pentru că dreptii sunt supuși și căderilor: „De șapte ori va cădea dreptul și se va ridica” (Pilde 24, 16). Deci, altceva este să păcătuiești neconținut și altceva ca cineva, silindu-se să înfăptuiască dreptatea, să cazi uneori câte puțin, suferind de slăbiciunea firii. „Că cine va înțelege căderile?” (Ps. 18, 13). Pentru că dreptii sunt supuși și căderilor: „De șapte ori va cădea dreptul și se va ridica”. „Că cine va înțelege căderile?”, după cum s-a scris: „Și cine se va lăuda cu inima curată?” (Pilde 20, 9)¹⁶.

Întru necaz m-ai desfătat (v. 1). După ce a zis: „M-a auzit Dumnezeu”, ca și când l-ar fi întrebat cineva: „În ce fel te-a auzit, prorocule? Ce bucurie ți-a venit din aceasta?”, lămurește modul ajutorului și zice: „Am fost desfătat (lărgit) în necaz (în strâmtorare)”, adică, nu numai că am fost scăpat de strâmtorări și de greutate în cutare împrejurări, ci am fost și lărgit în bucurie. Căci m-a auzit nu numai dându-mi cele de trebuință și biruința asupra vrăjmașilor (pentru că nu eu le-am învins pe acestea), ci făcându-mă să mă simt la larg în mijlocul necazului¹⁷.

De fapt, Pavel a auzit: „Îți ajunge harul Meu, căci puterea Mea întru neputință lucrează desăvârșit” (II Cor. 12, 9). Și cei ce au scăpat din cursele păcatului, și cei ce s-au desăvârșit în

¹⁶ E o înțelegere realistă a omului. Nimeni nu ajunge la o stare nemișcată a desăvârșirii culminante. Ci omul e mereu amenințat de ispite, și, de aceea, mereu în lupta de-a înainta în dreptate. Dar e o mare deosebire între un astfel de om și unul care face răul fără să lupte împotriva lui.

¹⁷ Împrejurările externe pot rămâne grele, și cu toate acestea poți să nu te lași doborât și întristat de ele, ci să te simți liniștit, în siguranța că Dumnezeu e cu tine. În suportarea bărbătească a necazurilor are loc o întărire a libertății și, deci, a existenței. Necazurile însele pot fi folosite de persoana umană, întărită de Dumnezeu, ca mijloc spre bine.

credință, și cei ce au primit necazuri și dureri pentru Hristos se vor bucura de bunătățile de sus. Dar cuvântul se poate referi și la Mântuitorul, arătându-L și pe El desăvârșindu-Se prin pătimiri și făcându-Se mai iubitor prin pătimire¹⁸.

Dar e de știut și aceea că Sfânta Scriptură numește greutatea venite asupra sfinților necazuri, pentru că li se întâmplă pentru întărirea lor: „Multe sunt necazurile dreptilor” (Ps. 33, 18). Dar cele ce vin asupra păcătoșilor se numesc „bătăi”: „Multe sunt bătăile păcătoșilor” (Ps. 31, 11). Căci sunt bătuți, fiind pedepsiți pentru păcatele lor¹⁹.

Și auzi rugăciunea mea (v. 1). Dar cum cel ce spune că a fost auzit se roagă iarăși să fie auzit? Sau se pune un timp în locul altuia, adică în loc de „M-ai miluit și m-ai auzit”, se spune: „Milostivește-te de mine și auzi-mă”; sau se roagă să fie auzit neîncetat. Fiindcă celor ce voiesc să viețuiască binecredincios nu li se întâmplă să nu fie în această viață mereu apăsați de necazuri. De aceea, deși a fost auzit în toate câte s-a rugat, totuși se teme pentru viitor. Pentru aceasta se roagă iarăși, cunoscând câștigul ce-l are din rugăciune. Căci, deși a fost eliberat de dureri și de întristări, dar fiind om și temându-se de viitor, ca nu cumva să nu poată învinge încercările ce-l așteaptă, cere să fie scos la larg din strâmtorare și să treacă peste greutatea aducătoare de dureri. De aceea și zice: „Milostivește-te spre mine”, adică oprește războiul, dă-mi să scap cu totul de el.

¹⁸ E o frumoasă exprimare a tăriei și înălțării duhovnicești dobândită de Hristos ca om, dar și de oricare om prin efortul suportării pătimirilor. De aceea Hristos ajunge prin Cruce la Înviere, dat fiind că învierea este starea de permanentă biruire a supremei slăbiciuni, reprezentată de moarte. Dar înălțarea în existență se realizează cu puterea ce vine din Dumnezeu și apropiere de Dumnezeu. Tăria în existență a Dumnezeirii e și ea o tărie de ordin duhovnicesc, nu fizic.

¹⁹ „Bătăile” pentru păcate pot deveni și ele „necazuri” pedagogice dacă păcătoșii se îndreptează prin ele. Altfel, rămân bătăi care-i nenorocesc. „Bătaia” lui Dumnezeu o suferă cel ce nu vrea să creadă că e de la Dumnezeu și, deci, că Dumnezeu urmărește prin ea scopul îmbunătățirii lui. O suferă cel ce nu vede în ea nici un sens. De aceea nu primește de la Dumnezeu puterea de a suporta greutatea. Cade zdrobit, fără nădejde și curaj, sub lipsa ei de sens.

Fiii oamenilor, până când sunteți grei la inimă? (v. 2) După istorie, acestea s-au spus către cei ce socoteau că prin mulțimea oștii vor putea răpune pe drept. Cunoscând prin cercarea însăși cât folos are din încrederea în Dumnezeu și din voința de-a se mântui prin El, face din ceea ce i s-a întâmplat lui o învățătură de folos obștesc și zice: „O, voi cei orbi la înțelegere și groși la minte, până când nu veți cunoaște că nădejdea în oameni este o deșertăciune și o minciună? Uriașul nu se va izbăvi prin mulțimea tăriei lui”. Și, simplu, David îi numește „fii ai oamenilor” pe cei ce viețuiesc în viclenie, pe cei aplecați spre necredință. Pentru că cei ce nu sunt astfel sunt prin fire fii ai oamenilor, dar prin credință nu mai sunt așa, ci fii ai lui Dumnezeu²⁰.

Să știți că minunat a făcut Domnul pe cel cuvios al Său (v. 3). Plăcerea de cele pământești nu se deosebește, socotesc, întru nimic de cele ce desfată pe rând vederea, care, îndată după ce sunt văzute, sfârșesc în nimic, amăgind mintea celui atras de ele. Dar podoabele strălucitoare ale dreptății și încununările de la Dumnezeu prilejuiesc o împărțășire îndelungată și nepieritoare de ele și o măreție preavestită. Căci Dumnezeu ascultă glasurile celor cuvioși și împlinește cererile lor. Și cu ce se poate asemăna aceasta?

Mâniati-vă, dar nu greșiți (v. 4). Tuturor oamenilor li se întâmplă să pătimească de mânie, care are ca maică supărarea, sau descurajarea, sau lăcomia, sau jgnirea din partea vreunora. Dar pe aceasta o putem opri, ca și poftele trupești. Căci a nu se mișca acestea în noi este poate de neocolit și nu depinde de noi. Dar ține de noi să oprim mișcările lor. La fel și mânia. Ea e aspră în noi când se mișcă, dar e oprită ca printr-un frâu prin niscăi gânduri îndreptate spre bine. Și până ce pătimirea ei este slabă în noi, se învrednicește de iertare de la Dumnezeu. Dar când se arată relele din ea, suntem supuși osândei. La fel e și cu pofta trupească. Până ce nu trece în faptă reaua plăcere din

²⁰ Cel ce se crede numai fiu al oamenilor, neștiind de Dumnezeu ca ultimă origine a sa, are o înțelegere îngustă a existenței sau nu vede nici un sens al ei. El se aruncă cu totul în plăcerile trecătoare, ca să treacă apoi în descurajarea totală.

ea, stă liniștită și legea ce o pedepsește. Dar, mergând până la capăt prin faptă, se întinde cu ea și legea osândirii. Deci, spune și David aici: chiar dacă vă mâniați fără voie, ceea ce nu e un păcat deplin, nu adăugați și fapta, ca să nu fie păcatul deplin. Căci Dumnezeu iartă ceea ce e mai mic celor mai slabi, adică mânia, ca să împiedice ceea ce e mai mare, adică uciderea și toate câte se nasc din iușimea neînfrântă²¹.

Jertfiți jertfa dreptății și nădăjduiți în Domnul (v. 5). David pune cele ale sale spre pildă. Și încearcă să învețe că celor ce jertfesc Dumnezeului Preasfânt roadele dreptății, nădejdea în El nu le rămâne nerăsplătită. Căci, zice, îndată ce am adus jertfa dreptății și mi-am pus nădejdea în El, am biruit pe vrăjmași, deși am plâns pe tânărul căzut²².

Dar, spunând: „Jertfiți jertfa dreptății”, nu o prezintă pe cea din umbră, a Legii, ci mai degrabă pe cea în Hristos și evanghelică. Căci Legea veche învață să se facă jertfe de sânge, dar în ele nu se putea desăvârși omul în conștiință. Ele se aduceau spre preînchipuirea bunei miresme a adevăratei slujiri și aveau să dureze până la vremea îndreptării. De aceea în Hristos a început umbra și lumina adevărului a umplut de strălucire inimile celor ce au crezut²³.

De aceea Domnul le spune și iudeilor: jertfele victimelor (animalelor) și ale sângelui nu vă vor urca la cer, ci Eu, Cel ce M-am pogorât din cer, singurul în Care trebuie să nădăjduiți, nemaîținându-vă de literă.

²¹ Și aici, ca și în recunoașterea că și dreptii sunt supuși căderilor, autorul arată o cugetare realistă. Nu consideră pedepsită mânia netrecută în faptă ca cea trecută în faptă. El vede pe om în mișcarea lui spre desăvârșire, dar nu desăvârșit.

²² David a biruit oastea vrăjmașă a fiului său Abesalom, dar l-a plâns pe fiul său căzut în luptă.

²³ Umbra nu arată clar figura realității. Când se arată ultima, se arată în toată claritatea. Ea e adevărul. Dar Hristos este realitatea supremă. Sau adevărul integral. Și toată lumina. Lumina aceasta umple inima celor ce cred că Hristos e Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, că El cuprinde tot adevărul, fiind atât Dumnezeu, cât și Om, Care, de aceea, luminează toate, pentru Care sunt toate. El e Adevărul suprem, Care S-a făcut accesibil omului prin umanitate,

Mulți zic: „Cine ne va arăta nouă cele bune?” (v. 6). Cei puțini și încercați și iubitori de înțelepciune au neclintită nădejdea în Dumnezeu. Căci se încred în Dumnezeu, Care le făgăduiește bunătățile mai presus de minte. Dar cei mulți, adică mulțimea neînțelegătoare, neînstare să pătrundă lucrurile, închisă în neînțelegere, alegând împărțășirea de necurățiile trupești în locul bunătăților nădăjduite, zic: „Cine ne va arăta nouă cele bune?”. Aceste cuvinte sunt ale celor ce nu se încred în cârmuirea lui Dumnezeu. Căci cum pot vedea providența lui Dumnezeu prin neînțelegerea lor? Când alții se desfată, iar noi ne aflăm în sărăcie și în ultimele rele, ce dovadă avem de grija lui Dumnezeu?

Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne (v. 6). Fiul e fața mai ascunsă și mai tainică a lui Dumnezeu și Tatăl, iar Duhul trimis

realitatea cea mai accesibilă omului, chemat să cuprindă și el toată realitatea. Jertfa de animale, care nu prezintă lui Dumnezeu decât un sânge inconștient, nu putea pătrunde la Dumnezeu prin cunoaștere, prin autodăruire voluntară. Deci nici omul nu putea pătrunde la Dumnezeu prin acele jertfe. Omul a pătruns la Dumnezeu prin Jertfa cea mai conștientă și mai liberă, purtată de Ipostasul divin. Dacă nu S-ar fi făcut Fiul lui Dumnezeu Om spre Jertfă, nici o jertfă n-ar fi ajuns la Dumnezeu, deci nici un om, având în vedere că numai prin jertfa totală, prin predarea totală se poate ajunge la Dumnezeu, sau se poate depăși creatul, relativul, dependentul. Fără Fiul lui Dumnezeu făcut om și adus ca Jertfă, nu s-ar depăși lumea, pentru că orice om e împiedicat de păcat. Nu s-ar cunoaște real un Dumnezeu mai presus de lume. Numai aducând umanitatea în starea de jertfă lui Dumnezeu – și, prin ea, toată creația – toate sunt adunate în Fiul întrupat și, prin El, în comuniune supremă cu Tatăl Său și Creatorul tuturor, în suprema existență. Fiul întrupat este vârful suprem în Care se unifică toate, pentru că e unit cu Tatăl. Universul creat ni se prezintă ca o armonie unitară în sine, dar legat și cu Dumnezeu-Creatorul. Această armonie unitară își găsește forma conștientă în om. Persoana umană unește toate facultățile spirituale și organele materiale cu funcțiunile lor într-un întreg conștient, legat și cu universul și aspirând să cuprindă în mod explicit tot universul, dar să fie unit și cu Dumnezeu. Însă, în fapt, această unitate e realizată în Hristos, făcut om. Participând la El, își însușește și omul credincios această unitate realizată în Hristos. Hristos e factorul unificator suprem, real și conștient al Dumnezeirii și creației. În El se împlinește aspirația sădită în om după această unitate. Iar Dumnezeu nu putea lăsa creația fără această unitate desăvârșită a ei cu Sine, prin Fiul Său, vădindu-i caracterul filial, dar filial creat, însă nu mai puțin iubit de Sine, care din partea creației se arată ca predare jertfelnică, însă care e însușită și făcută posibilă și de Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu, devenit om.

de la El la noi este lumină. Căci prin El am fost pecetluit, când am fost formați după chipul dintâi. Și prin El am și fost învățați cele cu adevărat bune, pentru care am și avut prima bucurie, cea a minții și a inimii, asigurați în nădejdea bunătăților viitoare²⁴.

Îngerii privesc pururea fața lui Dumnezeu, iar oamenii lumina feței Lui²⁵. Iar față a Domnului este privirea duhovnicească a tuturor celor de pe pământ. Iar lumina feței este cunoștința parțială a acestora²⁶ dacă, după înțeleapta Tecoitida, David vedea ca un înger al lui Dumnezeu toate cele de pe pământ (cf. II Rg. 14, 20).

Care e, deci, fața lui Dumnezeu și Tatăl, a Cărei lumină se însemnează peste noi? Fiul lui Dumnezeu, chipul Lui întru totul asemenea. Și Care, de aceea, spune: „Cel ce Mă vede pe Mine vede pe Tatăl Meu” (In 14, 9). Că S-a însemnat în noi, făcându-ne de o formă cu El și întipărint în noi, prin Duhul Său propriu, lumină, ca chip dumnezeiesc în cei ce cred²⁷.

²⁴ Dumnezeu de Care se știe în Vechiul Testament e Dumnezeu-Tatăl. Dar dacă e Tată – și Dumnezeu nu poate să nu fie fecund –, în El e implicat Fiul, ca față mai ascunsă. Însă lucrarea Fiului e activă în om prin Duhul, întrucât îl creează pe acesta după chipul Său (primul chip) și în el e înțelegerea în tensiune de depășire continuă a stării sale, spre a deveni tot mai mult conștient de calitatea de fiu al Tatălui, asemenea Fiului Unul-Născut. Duhul Sfânt e, deci, lumina feței Fiului. Prin Duhul, ca prin lumina feței Sale, lucrează Fiul în noi. Aceasta înseamnă că revelația lui Dumnezeu în Vechiul Testament și în creație e și opera Fiului și Cuvântului Tatălui, și a Duhului Sfânt. Dar Fiul nu Se arată descoperit în această lucrare a Tatălui prin Fiul și Cuvântul Său, și deci nici Duhul ca lumină a feței Fiului.

²⁵ Îngerii privesc pururea pe Fiul ca față a Tatălui, iar oamenii, lumina feței Fiului, sau pe Duhul. E o interesantă distincție între Fiul și Duhul și o interesantă gradație între cunoștința îngerilor și a oamenilor. Dar, prin Întrupare, Fiul vine mai aproape de oameni ca de îngeri. Deși, într-un fel, îngerii păstrează o înțelegere superioară a Cuvântului, prezent în timp.

²⁶ Îngerii văd pururea pe Fiul în El Însuși, pe când oamenii intuiesc fața Lui în pecetea ei rațională în toate cele de pe pământ. Iar lumina feței Lui, sau pe Duhul, oamenii o au în conștiința parțială și treptată a celor de pe pământ, pe baza raționalității lor, sau a peceții Fiului în ele.

²⁷ Autorul identifică Duhul cu lumina, și chipul dumnezeiesc din om, cu reflexia luminii. Suntem chipul lui Dumnezeu, întrucât suntem ființe conștiente, iar ființe deplin conștiente suntem prin faptul că suntem conștienți de Dumnezeu ca origine a noastră și aspirăm spre infinitate și eternitate, adică spre El. La acest nivel al chipului ajunge Hristos prin Duhul Sfânt.

Dat-ai veselie în inima mea (v. 7). Astfel, m-am mirat, zice, de cei ce îndrăznesc să spună: „Cine va arăta nouă cele bune?”, căci ar fi trebuit să fie siguri de cele viitoare din cele ce le au la îndemână în prezent. Căci avem drept cheazășie a bunătății viitoare, ce ni se va da cu îmbelșugare, ocrotirea și grija de acum a Făcătorului. Fiindcă ne dăruiește cu mână largă cele trebuincioase spre a trăi; și trimite ploi și ne dă buna rodire a țărinelor la vremea sa. Deci, Cel ce ne dăruiește cu îmbelșugare cele trebuincioase vieții cum s-ar socoti mincinos când spune că ne va dăruia cele de după viața aceasta? Așadar, „dat-ai veselie în inima mea”²⁸.

Cu pace, așa mă voi culca și voi adormi, că Tu, Doamne, îndeosebi întru nădejde m-ai sălășluit (v. 8). Voi primi la fel și împreună cu sfinții moartea asemănătoare somnului, în pace, dacă nu am păcatul, care este dușmănie față de Dumnezeu²⁹. Și astfel, încetând din viață, voi fi sălășluit de Dumnezeu în bunele nădejdi, adică voi avea nădejdea sigură și neclintită. Iar „îndeosebi” arată că sorțul (moștenirea) sfinților este propriu și deosebit. Căci nu vor fi amestecați cu cei răi, ci vor fi despărțiți și aparte. Paharul acelora este focul mâniei dumnezeiești și suflarea furtunii, iar acestora li s-a rânduit să împărătească și să se desfete la nesfârșit de bunătățile de sus.

Psalmul 5

Înțelege strigarea mea! (v. 1) „Înțelege” e spus aici în loc de „Examinează și cercetează” scopul strigării mele. Căci nu cer ceva din cele omenești sau din cele ce depărtează de legile Tale,

²⁸ Dacă acum ne dă rodul grâului, al vinului și al untdelemnului, necesare pentru trup, cum n-am avea în aceasta semnul profetic al bunătăților Lui viitoare? Și aceasta e veselie ce le-o dă de pe acum.

²⁹ Moartea, pentru cel drept și pentru cel unit cu Hristos prin credință, e ca un semn din care se trezește într-o mai mare apropiere de Dumnezeu și de bogăția vieții în El. Ea nu mai e o și mai mare depărtare de Dumnezeu, ca a celui păcătos, care înaintează spre împuținarea extremă a existenței.

Stăpâne, ci cele ce sunt de folos și de trebuință spre mântuire celor ce le primesc, dar se potrivesc și generozității Tale să le dăruiască.

Dimineăța vei auzi glasul meu (v. 3). „Dimineăța” poate fi înțeleasă și ca timpul venirii Mântuitorului. Căci atunci vor fi primite toate rugăciunile³⁰.

E o mare podoabă a curăției a te înfățișa lui Dumnezeu îndată, dimineăța. Căci așa voi vedea dumnezeieștile și sfintele Tale Taine, pe care le-ai gătit celor ce Te iubesc pe Tine³¹.

Urât-ai, Doamne, pe toți cei ce lucrează fărădelegea (v. 5). A înțeles prin „cei ce lucrează fărădelegea” pe cei ce păcătuiesc în viața lor. Pe aceștia îi urăște Dumnezeu ca pe unii ce au căzut din adevăr. Iar grăitori de minciună (v. 6) i-a numit pe cei ce se abat de la dreapta credință. Pe aceștia îi va pierde Dumnezeu.

Observă deosebirea între „ai urât” și „îi vei pierde” întâi, pentru că „ai urât” e mai rău ca „îi vei pierde”. Al doilea, pentru că prima are forma trecutului, iar a doua, a viitorului.

Iar eu întru mulțimea milei Tale (v. 7) și celelalte. „Eu”, zice, „întru mulțimea milei Tale voi intra în casa Ta”.

Astfel, voi putea zice: „Dimineăța mă voi înfățișa Ție și voi vedea” (v. 3) și, ca un miluit, mă voi închina Ție cu evlavie în Duh și Adevăr.

Dar rănilor păcatelor sunt cu atât mai băgate în seamă, cu cât sunt mai mari. Și nu se opresc la boală și la neputință, ci îl fac pe cel nemuritor, muritor.

³⁰ Venirea Mântuitorului aduce începutul timpului nou, din urmă, deschis veșniciei. Dumnezeu va veni foarte aproape și cererile de iertare vor fi ascultate pentru Jertfa lui Hristos sau de Hristos, Care din iubire S-a făcut unul dintre noi, cu deplină înțelegere.

³¹ Dimineăța, omul e încă curat de gândurile, nu toate închinat lui Dumnezeu, ce-i vin peste zi și de fapte, nu toate făcute potrivit voii Lui. De aceea poate pătrunde mai ușor în tainele lui Dumnezeu, neoprit de preocupările egoiste de peste zi.